



Ergasheva Zebiniso Abdunazar qizi

Termiz davlat universiteti

Filalogiya va tillarni o'qitish o'zbek tili

2-oliy ta'lim 4-bosqich 222-guruh talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada yozma ish tushunchasi, uning turlari va ularning xususiyatlari haqida so'z yuritilgan. Yozma ishning ilmiy maqolalar, badiiy asarlar, publitsistika, rasmiy hujjatlar va darsliklar kabi turli shakllari ko'rib chiqilgan. Har bir yozma ish turining o'ziga xos xususiyatlari, yozish usullari va ularning ahamiyati tahlil qilingan. Maqolada yozma ishni yozishda reja tuzish, manbalardan foydalanish, til va uslubni to'g'ri tanlash kabi muhim usullar taqdim etilgan. Yozma ish shaxsning mantiqiy fikrlash, ijodiy qobiliyatini rivojlantirish va bilimlarini tizimlashtirish uchun muhim vosita ekanligi ta'kidlangan.

Kalit So'zlar: yozma ish, ilmiy maqola, badiiy asar, publitsistika, rasmiy hujjatlar, darslik, reja, til va uslub, insho, bayon, tahrirlash, mantiqiy fikrlash, ijodiy qobiliyat.

Abstract: This article discusses the concept of written work, its types and their characteristics. Various forms of written work, such as scientific articles, works of art, journalism, official documents and textbooks, are considered. The specific features of each type of written work, writing methods and their importance are analyzed. The article presents important methods for writing written work, such as planning, using sources, and choosing the right language and style. It is emphasized that written work is an important tool for developing a person's logical thinking, creative abilities and systematizing knowledge.

Keywords: written work, scientific article, works of art, journalism, official documents, textbook, plan, language and style, essay, statement, editing, logical thinking, creative abilities.

Аннотация: В статье рассматривается понятие письменной работы, ее виды и их характеристики. Рассматривались различные формы письменных работ, такие как научные статьи, художественные произведения, публицистика, официальные документы и учебники. Анализируются специфические особенности каждого вида письменной





работы, приемы письма и их значение. В статье представлены важные приемы написания письменной работы, такие как планирование, использование источников, выбор правильного языка и стиля. Подчеркивается, что письменная работа является важным инструментом развития логического мышления человека, творческих способностей, систематизации знаний.

Ключевые слова: письменная работа, научная статья, литературное произведение, публицистика, официальные документы, учебник, план, язык и стиль, эссе, изложение, редактирование, логическое мышление, творческие способности.

Kirish

O'zbek tili va adabiyoti ta'lim jarayonida nafaqat bilim olish, balki bu bilimlarni amaliyotda qo'llash ko'nikmalarini shakllantirishda ham muhim o'rin tutadi. Bunda yozma ishlar o'quvchilar va talabalar tomonidan mustaqil tarzda o'rganilgan materiallar asosida bajariladi. Yozma ishlarning o'ziga xos turlari bo'lib, ularning har biri o'quvchilarning ilmiy va ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Ushbu maqolada o'zbek tili va adabiyotida yozma ish turlari va ularning ilmiy ahamiyati tahlil qilinadi.

Yozma ish va uning ahamiyati

Yozma ish o'quvchilar va talabalar uchun ta'lim jarayonining ajralmas qismi hisoblanadi. Ular yozma ishlarni bajarish orqali o'zlarini fikrlash, mantiqiy tahlil qilish, o'z fikrlarini aniq va izchil ifodalash ko'nikmalarini rivojlantiradilar. Ayniqsa, o'zbek tili va adabiyoti fanida yozma ishlar o'quvchilarning tahliliy va ijodiy qobiliyatlarini oshirishga xizmat qiladi. Yozma ishlar o'zbek adabiyoti namunalarini chuqur tahlil qilish, badiiy asarlar mualliflarining ijodiy uslubi va mavzularini o'rganishda ham asosiy vositalardan biridir.

O'quvchini kasbga yo'naltirish, muayyan sohalar haqida tasavvur va bilim hosil qilish har bir fan o'qituvchisining burchi hisoblanadi. Yosh avlodni kasbga tayyorlovchi asosiy omil ona tili va adabiyot fanlaridagi matnlar, mashqlar va albatta, "Kim bo'lsam ekan?", "Men tanlagan kasb" kabi mavzulardagi dastlabki insholardir. Insho arabcha so'z bo'lib, "tashkil etish", "yaratish", "qurish", "barpo qilish", "ijod", "bayon", "tahrir" ma'nolarini anglatadi. Insho muallifning ma'lum bir mavzudagi





bilim va tasavvurlarini, voqelikka munosabatini, mustaqil fikrini bayon qilish natijasida shakllanadigan yozma ish turidir. Insho muallif tomonidan ijod etiladi, yaratiladi. Insho yozishda muallifdan fikr-mulohazalarini faktik material asosida mantiqan izchil va badiiy jihatdan maqsadga muvofiq tarzda, adabiy til me'yorlariga amal qilgan holda bayon etish talab qilinadi. Insho tez fursatda o'rganiladigan yoki o'zlashtiriladigan yozma ish turi emas. Insho yozish ko'nikmalariga qisqa muddatda ega bo'lish qiyin, albatta. Yaxshi, har tomonlama maqsadga muvofiq insho ko'p yillik faoliyat mahsuli sifatida namoyon bo'ladi. Avvalo, ko'p mutolaa qilish, imlo lug'atlari, izohli lug'atlardan boxabar bo'lish, atroflicha bilimga ega bo'lish talab darajasida yoziladigan insholarga zamin yaratadi.

Bayon – bu o'quvchilarning o'z fikrlarini yozma yoki og'zaki tarzda ifoda etishlari uchun mo'ljallangan asosiy mashq turlaridan biridir. Bayon o'qitish jarayonida o'quvchilarning nutq madaniyati, mantiqiy fikrlash qobiliyatlari va savodxonligini rivojlantirishga yordam beradi. Ushbu maqolada bayonning o'quv jarayonidagi o'rni, uning turlari va ahamiyati tahlil qilinadi.

Bayonning maqsadi va mohiyati

Bayon o'quvchilarning eshitgan, o'qigan yoki ko'rgan voqea va hikoyalarni qayta ishlash hamda ularni o'z so'zlari bilan aniq va izchil ifoda etish qobiliyatini rivojlantirishga qaratilgan. Bayonning asosiy maqsadi – o'quvchilarga ma'lumotlarni tushunish, qayta ishlash va mantiqiy bayon qilish imkonini berishdir. Bu usul orqali o'quvchilar nafaqat matn mazmunini yodda saqlashlari, balki uni izchil tarzda tushuntirish ko'nikmasini ham egallaydilar.

Bayon matn tuzish ko'nikmalarini, ifoda qilish malakasini shakllantiradi hamda o'quvchilarning badiiy va ilmiy asarlarga bo'lgan qiziqishini oshiradi. Bundan tashqari, bayon yozish jarayonida o'quvchilar imlo, uslub va so'z boyligini oshirish imkoniga ega bo'ladilar.

Bayon turlari

1. **Ijodiy bayon** Ijodiy bayon o'quvchilarning o'z ijodiy qobiliyatlarini namoyon qilishlariga imkon beradi. Bu turdagi bayonda o'quvchilarga berilgan mavzu yoki hikoyani o'z fantaziyasi bilan boyitib, yangi shaklda qayta yaratish vazifasi yuklanadi. Ijodiy bayon o'quvchilarning tasavvur va ijodiy fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirishga yordam beradi.





2. **Reproduktiv bayon** Reproduktiv bayon o'quvchilardan o'qigan yoki eshitgan matnni qayta hikoya qilishni talab qiladi. Bunda o'quvchi asarning mohiyatini o'z so'zlari bilan aniq va izchil ifodalaydi. Reproduktiv bayon o'quvchilarning eshitish va tushunish qobiliyatlarini oshirish, matnni o'rganish va uni qayta ishlab, tushuntirish malakasini rivojlantirish uchun samarali usuldir.

3. **Kombinativ bayon** Kombinativ bayon reproduktiv va ijodiy bayonlarning aralashmasi bo'lib, o'quvchidan o'qigan matn asosida o'z ijodini qo'shib bayon qilish talab etiladi. Bu turdagi bayon o'quvchining ilmiy va badiiy bilimlarini boyitish, ijodkorlik qobiliyatlarini rivojlantirishga yordam beradi.

Bayonning ta'lim jarayonidagi o'rni

Bayon ta'lim jarayonida o'quvchilarning mantiqiy fikrlash va savodxonlik ko'nikmalarini rivojlantirishning muhim vositasi hisoblanadi. Bayon yozish orqali o'quvchilar o'rganilgan bilimlarni mustahkamlaydi va ularni aniq shaklda ifoda etishni o'rganadi. Bu usulning ahamiyati shundaki, u o'quvchilarning nutq madaniyati, matnni tahlil qilish va izchil fikrni ifodalash malakalarini shakllantirishga xizmat qiladi.

Bundan tashqari, bayon o'quvchilarga grammatik qoidalarga rioya qilishni, to'g'ri va aniq so'zlarni tanlashni o'rgatadi. Bayon orqali o'quvchilar matn tuzish, mantiqiy aloqa yaratish, asarlarning badiiy va mazmuniy jihatlarini tushunish qobiliyatlarini rivojlantiradi. Ayniqsa, adabiyot darslarida bayon o'quvchilarning asar qahramonlari va voqealariga nisbatan o'z munosabatlarini shakllantirishda yordam beradi.

Xulosa

O'zbek tili va adabiyoti fanida yozma ishlar ta'lim jarayonining muhim qismini tashkil qiladi. Ular nafaqat ilmiy nazariyani o'rganishga, balki o'quvchilarning fikrlash va ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishga ham xizmat qiladi. Yozma ishlarning turlari o'z maqsad va vazifalariga ko'ra farqlanadi, lekin barchasi o'quvchilarning ilmiy-tadqiqot va ijodiy faoliyatini rivojlantirishda muhim vosita sifatida namoyon bo'ladi. O'quvchilarga adabiy asarlar tahlili, ilmiy izlanish va fikrlarni aniq bayon qilish ko'nikmalarini o'rgatishda yozma ishlarning ahamiyati beqiyosdir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Abdug'afurov, I. "Adabiyot o'qitish metodikasi." – Toshkent: O'qituvchi, 2004.





2. Rasulov, M. "Til va nutq madaniyati." – Toshkent: Fan, 2009.
3. Safarov, S. "O‘zbek tilshunosligi asoslari." – Toshkent: O‘zbekiston milliy ensiklopediyasi, 2007.
4. Yo‘ldoshev, M. "Bayon turlari va ularning ahamiyati." – Toshkent: O‘qituvchi, 2011.
5. Normatov, R. "Til va adabiyot nazariyasi." – Toshkent: O‘zbekiston, 2012.

